

สรุปคำบรรยาย
ความขัดแย้ง/ การป้องกันความขัดแย้ง
และแนวทางเสริมสร้างสังคมสันติสุขสู่การสร้างความปลอดภัยของสมานฉันท์
ดร.อภิญา ดิสสะมาน สำนักสันติวิธีฯ สถาบันพระปกเกล้า
โครงการพัฒนาศักยภาพกระบวนการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งแบบบูรณาการภายใต้แนวทางสันติวิธี
ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๔
วันอังคารที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๖๓ เวลา ๑๓.๐๐ - ๑๕.๐๐ น.
ณ โรงแรมเชียงใหม่ฮิลล์ จังหวัดเชียงใหม่

** ** *

หัวข้อเนื้อหาการบรรยาย

๑ การสื่อสารอย่างสันติ (Non Violence Communication)

ก่อนจะสื่อสารกับคนอื่นเราต้องสื่อสารให้เข้าใจกับตนเองก่อน โดยรู้จักตนเองและสามารถจัดการกับอารมณ์และความรู้สึกของตัวเองให้ได้ก่อน สุดท้ายเราก็จะสามารถเปลี่ยนแปลงความขัดแย้งได้ ความขัดแย้งนั้นมาจากการสื่อสารที่ไม่ถูกต้อง

๒ ความคาดหวังและประโยชน์ในวิชานี้

- ๑) รับฟังอย่างจริงใจและเข้าใจผู้อื่น
- ๒) เข้าใจตนเอง
- ๓) สามารถเป็นคนกลางในการเปลี่ยนแปลงความขัดแย้ง
- ๔) สื่อสารให้ผู้อื่นเข้าใจเรา

๓ การจัดลำดับความขัดแย้งและความรุนแรง

ไอซ์แลนด์เป็นประเทศที่มีความสุขมากที่สุดในโลก จาก ๑๖๓ ประเทศทั่วโลก วัดข้อมูลสถิติด้านต่าง ๆ ส่วนประเทศไทยอยู่ในลำดับที่ ๑๑๔ ซึ่งปัจจัยที่ทำให้ถูกจัดลำดับประเทศให้อยู่ในลำดับสูงมีหลายปัจจัยที่สำคัญที่สุด ได้แก่ นักโทษในเรือนจำที่มีมากกว่า ๓ แสนคน เป็นสตรีและคนชรา และความหวาดกลัวทางการเมือง

๔ ทฤษฎีความรุนแรงของของศาสตราจารย์โยฮัน กัลตุง (Johan Galtung)

เสนอการมองความรุนแรงเป็น ๓ ชั้นดังนี้

- ๑) ความรุนแรงทางตรง (Direct violence)
- ๒) ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง (Structural violence)
- ๓) ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม (Cultural violence)

หากอธิบายอย่างง่าย คือ ชั้นที่อยู่บนสุดเราก็จะมองเห็นได้ง่ายที่สุด และลึกลงมาก็จะมองเห็น หรือทำความเข้าใจได้ง่ายขึ้น ชั้นบนสุดของความรุนแรงคือความรุนแรงที่เห็นชัดที่สุดซึ่งเรียกว่า ความรุนแรงทางตรง (Direct violence) ความรุนแรงในชั้นนี้มองเห็นได้ง่าย เพราะผลของความรุนแรงมักเป็นความรุนแรงที่กระทำต่อร่างกายและผลของความรุนแรงเป็นไปในเชิงทำลายร่างกายเชิงกายภาพ โดยผู้กระทำความรุนแรงทางตรงนี้จะเป็บุคคลกระทำต่อบุคคล ซึ่งในกรณีนี้เลวร้ายที่สุดคือความตาย ยกตัวอย่างเช่น การชก ต่อย ตบตีกันการใช้อาวุธสงครามประหารชีวิตกัน เป็นต้น

ในชั้นที่สองลึกลงมาซึ่งเรียกว่าความรุนแรงเชิงโครงสร้าง (Structural violence) ปัญหาของชั้นนี้คือผู้กระทำความรุนแรงไม่ใช่บุคคลแต่เป็นโครงสร้าง นั่นหมายถึงไม่ว่าใครก็ตามที่เข้ามาภายใต้ระบบหรือโครงสร้างนี้ย่อมไม่มีความแตกต่างกันเพราะโครงสร้างได้กำหนดกระบวนการของระบบไว้แล้วจึงไม่แตกต่างกัน เมื่อเปลี่ยนตัวบุคคล ความรุนแรงเชิงโครงสร้างนี้สามารถอธิบายได้อย่างง่ายที่สุดคือ โครงสร้างหรือระบบใด ๆ ก็ตามที่ขัดขวางต่อการพัฒนาศักยภาพสูงสุดที่จะดำเนินไปได้ของชีวิตมนุษย์ผู้หนึ่ง โครงสร้างหรือระบบเหล่านั้น

/เรียกว่า...

เรียกว่า ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง ยกตัวอย่างเช่น ปัญหาความรุนแรงที่เกิดจากช่องว่างทางเศรษฐกิจและสังคม เป็นความรุนแรงเชิงโครงสร้างที่มองไม่เห็น แต่ทำให้เกิดความเจ็บปวดและการเรียกร้องสิทธิ ขั้นที่ลึกที่สุดของความรุนแรงนั้น กัลตุงให้ข้อสรุปว่า ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม (Cultural violence) เป็นขั้นของความรุนแรงที่มีการเปลี่ยนแปลงหรือเคลื่อนไหวต่ำที่สุด เมื่อความรุนแรงขั้นบนเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงและสลายไปแล้ว แต่ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมนั้นก็ยังคงอยู่ ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมนั้นมีลักษณะจำเพาะในการสร้างความชอบธรรมให้กับความรุนแรง ๒ ชั้นข้างบนกล่าวคือ ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือในการสร้างมายาคติในการทำให้คนในสังคมเชื่อว่า สิ่งที่ตนพบเห็นหรือสิ่งที่กำลังกระทำอยู่เหล่านั้นเป็นสิ่งถูกต้อง ยกตัวอย่าง ความเชื่อแบบชาตินิยมที่คับแคบ ได้แก่ ชาตินิยมแบบชาติพันธุ์ที่ถือว่าเชื้อชาติไทยเท่านั้นที่เป็น “ไทย” เชื้อชาติจีนหรือเชื้อชาติมลายูไม่มีสิทธิเป็นไทย ยิ่งไปกว่านั้น ชาตินิยมแบบชาติพันธุ์ดังกล่าวยังคงควบคู่กับชาตินิยมที่เน้นวัฒนธรรมจำเพาะ กล่าวคือต่อเมื่อนับถือศาสนาพุทธ และพูดไทยเท่านั้นถึงจะเป็น “ไทย” ชาตินิยมดังกล่าวก่อให้เกิดความรุนแรงก็เพราะได้กดคนไทยจำนวนไม่น้อยที่นับถือศาสนาคริสต์หรืออิสลามที่พูดไทยไม่ได้ ให้กลายเป็นพลเมืองชั้นสองเป็นต้น

๕ จุดยืน

หมายถึง เป้าประสงค์ของเราจะไม่เปลี่ยนแปลง ตัวอย่างเช่น ภรรยาต้องการให้สามีกลับถึงบ้าน ๓ หุ่ แต่สามีติดงานเลี้ยงจะกลับถึงบ้านเที่ยงคืน จุดยืนจะมาเจอกันได้ ก็ด้วยการสื่อสารและความกรุณา

๖ เมล็ดพันธุ์แห่งความกรุณา

ทำให้มนุษย์มีความสุขจากการให้และการทำประโยชน์ให้กับผู้อื่น แม้จะไม่รู้จักมาก่อน เช่น มีคนจมน้ำ คนที่เห็นก็พยายามที่จะเข้าไปช่วย เมื่อมีภัยพิบัติก็จะมีกลุ่มจิตอาสาเข้าไปช่วยผู้ประสบภัย เป็นต้น การใส่ใจและการให้คุณค่าของความต้องการของทุกฝ่าย เพื่อสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจ ก่อนการแก้ไขปัญหาหรือทางออกด้วยการรับฟังความเข้าใจ

๗ ระดับความขัดแย้ง

เริ่มจากจุดที่เล็กสุดไปจนถึงใหญ่สุด มีดังนี้

๑) ความขัดแย้งในตนเอง (intra – personal conflict or dilemma)

๒) ความขัดแย้งระหว่างบุคคล (inter – personal conflict)

ตัวอย่าง ลูกจะไปร่วมกับมีอบ ถึงแม้ว่าพ่อแม่ไม่เห็นด้วยกับมีอบ แต่ก็ให้ลูกไปร่วมกิจกรรมกับมีอบได้ ก็ด้วยการคุยกันให้ตกลงใจเพื่อจะไปด้วยกันได้

๓) ความขัดแย้งภายในองค์กร (intra – organisational conflict)

๔) ความขัดแย้งระหว่างองค์กร (iner – organisational conflict)

๕) ความขัดแย้งในสังคมและระหว่างประเทศ

๘ นึกถึงความขัดแย้งนึกถึงอะไร

วิทยากรให้ผู้เข้ารับการอบรมเล่นเกมส์ว่า ถ้านึกถึงความขัดแย้งให้คิดถึงเรื่องอะไร โดยเข้าไปใน google คีย์คำว่า menti.com ใช้ pin ๓๔๐๑๙๒๓ ก็จะได้ความเห็นต่าง ๆ กันไป ซึ่งผู้เข้ารับการอบรมในภาคเหนือนี้ ส่วนใหญ่จะมองเห็นผลประโยชน์ ความคิดเห็น และความต้องการที่ต่างกัน

ความเห็นที่เหมือนกันก็สามารถทำให้ขัดแย้งกันได้ ขึ้นอยู่กับมุมมองในปัญหานั้น ๆ

๙ องค์ประกอบความขัดแย้ง

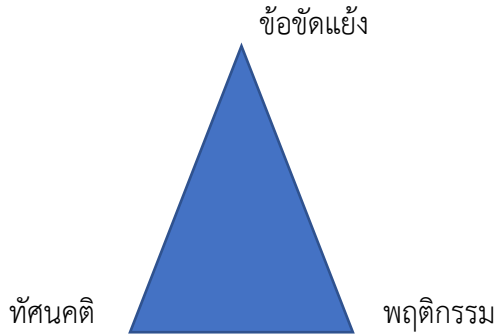
ABC ของความขัดแย้ง ได้แก่

๑) ทักษะคติ (Attitude)

๒) พฤติกรรม (Behaviour)

๓) ข้อขัดแย้งหรือสาเหตุความขัดแย้ง (Contradiction)

รูปภาพสามเหลี่ยมของความขัดแย้งได้ตามรูป

๑๐ ประเด็นปัญหาความขัดแย้งส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับปัญหาดังต่อไปนี้

- ๑) ผลประโยชน์ทางวัตถุ (ขึ้นค่าแรง ราคาพืชผล ที่ดิน ทรัพยากร)
- ๒) อำนาจ ศักดิ์ศรี (ผู้ใหญ่ผู้น้อย เสียหน้า สถานภาพที่เหลื่อมล้ำ)

๑๑ ปฏิสัมพันธ์

ความขัดแย้งจะลุกลามมากขึ้น ถ้าอีกฝ่ายหรือต่างฝ่ายใช้วิธีการต่อไปนี้

- ๑) เกรงใจด้วยอารมณ์โกรธ เกลียด ฉุนเฉียว หงุดหงิด
- ๒) ใช้ท่าที่ไม่สุภาพ
- ๓) วิธีการที่ไม่โปร่งใส
- ๔) ไม่รับฟังความคิดเห็น
- ๕) เอาแต่ได้ คิดแต่เอาชนะ
- ๖) กล่าวใส่ร้าย ใส่ความ ปลอ่ยข่าวลือ
- ๗) ใช้ความรุนแรง

๑๒ การสื่อสารอย่างสันติเป็นเครื่องมือลดความขัดแย้ง

- ๑) ทำให้เราเข้าใจตัวเองและเข้าใจผู้อื่นได้อย่างลึกซึ้ง
- ๒) จะนำทางให้เราสามารถเลือกการกระทำของเราได้อย่างถูกต้อง โดยมีพื้นฐานการรับฟังผู้อื่นอย่างเข้าใจ
- ๓) ไม่ใช่การแสดงท่าทีภายนอกว่าสงบ สันติ แต่วิธีการสื่อสารอย่างสันติจะเป็นการกล้าเผชิญหน้ากับอารมณ์ความรู้สึกที่รุนแรงของตัวเองและของคนอื่น อันจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหได้อย่างสันติ

๑๓ กิจกรรมให้ผู้เข้ารับการอบรมทายทำทาง (ให้คัดเลือกผู้เข้ารับการอบรมออกมาทายทำทาง ๔ คน)

สิ่งที่ได้จากการทาย มีพฤติกรรมดังนี้

- ๑) ถ้าเราสื่อสารที่ไม่ตรงไปตรงมา อาจจะทำให้ผู้รับสารเข้าใจคลาดเคลื่อนกับสิ่งที่เราจะแสดงออกได้
- ๒) การแสดงออกความรู้สึกเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับนักสันติวิธีและนักจัดการความขัดแย้ง เนื่องจากเป็นสิ่งที่เอื้อกระบวนการสื่อสารให้เข้าใจร่วมกัน เพราะเมื่อเราเข้าใจความรู้สึก (feeling) แล้ว เราก็จะเข้าใจความต้องการ (need) ในเบื้องต้นได้

สิ่งที่อยู่ลึกๆจากพฤติกรรม คือ

- ๑) ความรู้สึก
- ๒) การรับรู้ ความคิด การตีความ การตัดสินใจ
- ๓) ความคาดหวัง
- ๔) ความต้องการ พื้นฐานของมนุษย์

เราต้องดูว่ามีต้องการอะไรที่แท้จริง

๑๔ รูปเดียวกันอาจมองได้หลายมุมทั้งสาวและคนแก่

๑๕ กิจกรรมให้วาดรูปภาพตามที่วิทยากรผู้บรรยายบอก

๑๖ การตีความ ความสุขในชีวิตของเราอยู่ที่ไหน

มีมากมายหลายอย่าง แล้วแต่มุมมองของแต่ละคน

๑๗ ปัญหาและอุปสรรคในการสื่อสาร

๑) การสื่อสารที่เข้าใจไม่ตรงกัน เช่น คนพูดมักพูดอ้อมค้อม คนฟังก็ไม่เข้าใจในสิ่งที่บอก

๒) การสื่อสารไปแล้ว ผู้รับสารไม่รับฟังเนื่องจาก

- ความไม่ไว้วางใจ มือคด

- การสื่อสารแบบทางเดียว (รับคำสั่งมาโดยที่ไม่เข้าใจ หรือไม่สื่อสารกลับเพื่อความเข้าใจ

อย่างถ่องแท้)

- มักใช้คำศัพท์เฉพาะที่ทำให้ชาวบ้านไม่เข้าใจ

- มักใช้คำสั่ง และอารมณ์ในการสื่อสาร

- เลือกที่จะเงียบ ยอมทำตามไปก่อน เพื่อไม่อยากจะเกิดความขัดแย้ง

๓) พบว่าเบื้องหลังพฤติกรรมกระทำไปเพื่อตอบสนองความต้องการบางอย่าง

๑๘ ทฤษฎี Nonviolent Communication

๑) แนวคิดแบบ NVC นั้น เริ่มใช้ในประเทศไทยมานาน โดยเฉพาะกลุ่มที่ทำกระบวนการเพื่อให้เกิดสันติในสังคมไทย เช่น เสริมสิกขาลัย สถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล สถาบันขวัญแผ่นดิน เป็นต้น

๒) กระบวนการ NVC นั้น ถูกพัฒนามาจาก Marshall Rosenberg นักจิตวิทยาคลินิก ชาวิวที่เติบโตในสหรัฐอเมริกา เขาได้พัฒนาการสื่อสารที่สามารถใช้ได้ทั้งในการพูดและการฟังขึ้นมา เพื่อช่วยให้มนุษย์สามารถเข้าใจกันมากขึ้น

๑๙ องค์ประกอบหลักของการสื่อสารอย่างสันติ

๑) สังเกต เช่น การใช้ภาษา วิธีการของพวกเขา

การสังเกต คือ การพูดถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเพื่อให้อีกฝ่ายทราบว่า เรากำลังจะพูดถึงอะไร เป้าหมายของเราคือ พยายามบรรยายสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม เฉพาะเจาะจง และเป็นกลาง เหมือนกับเป็นกล้องหรือวิดีโอถ่ายภาพที่กำลังเกิดขึ้น ปราศจากคำตัดสิน การประเมิน หรือการตีความ (OBSERVATION NOT EVALUATION)

๒) ความรู้สึกดีหรือไม่ดี

ความรู้สึกแสดงถึงประสบการณ์ที่เกิดขึ้นทางกายและใจ จุดมุ่งหมายก็คือ จับความรู้สึกและให้ชื่อความรู้สึกนั้น กุญแจหลักในการแสดงความรู้สึกคือ ใช้คำพูดที่แสดงความรู้สึกของเรา ไม่ใช่คำตีความการกระทำของผู้อื่น

๓) ความต้องการ

ในการสื่อสารอย่างสันติ ความต้องการหมายถึง สิ่งที่มีชีวิตชีวาที่สุดในตัวเรา เป็นคุณค่าและความต้องการที่ลึกซึ้งที่สุดที่มนุษย์มีร่วมกัน เช่น ทุกคนต้องการน้ำ อาหาร การพักผ่อน ความสัมพันธ์กับผู้อื่น ความรัก การยอมรับ ความเข้าใจ ฯลฯ ความต้องการเป็นตัวก่อให้เกิดความรู้สึกในขณะหนึ่ง ๆ

กุญแจหลักในการระบุและแสดงความต้องการก็คือ เน้นคำพูดที่บรรยายความต้องการร่วมของมนุษย์

๔) การขอร้อง ต้องการให้เขาทำอะไร

การขอร้องเป็นการบอกให้อีกฝ่ายรู้ว่า อะไรจะทำให้ความต้องการของเราได้รับการตอบสนองบ้าง เช่น เมื่อเข้าตอนที่ฉันกำลังเล่าปัญหาในที่ทำงานให้คุณฟัง คุณเดินไปเปิดวิทยุฟังข่าว (การสังเกต) ฉันรู้สึกผิดหวัง (ความรู้สึก) เพราะฉันต้องการความใส่ใจและความเข้าใจ (ความต้องการ) ตอนนี้คุณจะช่วยนั่งฟังฉันก่อนสัก ๑๐ นาทีได้ไหม (การขอร้อง)

๒๐ สันติใน ๒ ความหมาย

- ๑) เรียกร้องเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย
- ๒) เครื่องมือในการจัดการความขัดแย้ง

๒๑ พ.ร.บ.ไกล่เกลี่ย พ.ศ.๒๕๖๒ ให้ดูว่า มท. จะได้ใช้หรือไม่

๒๒ การเรียกร้องมีหลายวิธี

แต่เป้าหมายปลายทางต้องการให้บรรลุข้อเรียกร้อง

๒๓ แต่งตัวเป็นผีขอสะพาน

ผู้เดือดร้อนได้แต่งตัวเป็นผีเพื่อขอสะพาน จนทำให้สภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิอนุมัติงบประมาณมากกว่า ๖ ล้านบาท สร้างสะพานตัวใหม่ให้ผู้เดือดร้อน

๒๔ คลิปนายบ้าน (สปป.ลาว)

เรียนรู้อะไรบ้างเรื่องคุณสมบัติ/ คุณลักษณะในการไกล่เกลี่ย

ใน สปป.ลาว มีหน่วยไกล่เกลี่ยระดับหมู่บ้านที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยคดีทั่วไปที่ไม่รุนแรงและส่วนใหญ่เกี่ยวกับปัญหาภายในครอบครัว หนี้สิน มรดก หรือการทะเลาะวิวาทเล็กน้อย บทบาทหน่วยไกล่เกลี่ยระดับหมู่บ้านยังดำเนินไปถึงงานยุติธรรมเด็กอีกด้วย หน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งระดับหมู่บ้าน เป็นหน่วยงานยุติธรรมระดับหมู่บ้าน ซึ่งได้รับการจัดตั้งโดยประชาชน และได้ให้การรับรองโดยนายอำเภอ

เก็บค่าบริการในการไกล่เกลี่ยจากคู่กรณี จำนวน ๑๐๐,๐๐๐ กีบต่อข้อขัดแย้ง ตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญติของประธานประเทศ ว่าด้วยค่าธรรมเนียมและค่าบริการ ๐๓/ฉบับ เลขที่ ปพท ลงวันที่ ๑๙ พฤศจิกายน ๒๐๐๘ โดยมอบให้คู่ขัดแย้งรับผิดชอบจ่ายคนละครึ่ง (๕๐,๐๐๐ กีบ) จากในอดีตรับผิดชอบคนละ ๕,๐๐๐ กีบ

๒๕ การฟังอย่างตั้งใจ

- ๑) ไม่พูดขณะฟัง
- ๒) สบตา มองตรง ๆ
- ๓) พยักหน้า, ส่งเสียง, เออ ออ (กรณีสื่อไฟ)
- ๔) การกล่าวทวน (เนื้อหาและความรู้สึก)
- ๕) ถามคำถาม/ ตอบคำถาม (แนวทางในการแก้ไขปัญหานี้ควรเป็นอย่างไร)

๒๖ ปัญหาการสื่อสาร

ไม่ควรพูดซ้ำ ๆ หรือเหมือนทุกครั้งที่ผ่านมา

๒๗ ข้อมูลพื้นฐานประเทศวันดา

- ๑) ประชากรในประเทศวันดาแบ่งได้เป็น ๓ กลุ่มหลัก คือ ฮูตู ประมาณ ๘๕% ตูตซี ประมาณ ๑๒% บีกมีและทวา ประมาณ ๓%
- ๒) หลังปี ค.ศ.๑๙๙๑ มีประชากรฮูตูมากกว่า ๙๐% ขณะที่กลุ่มประชากรตูตซีมีประมาณ ๘% ทั้งสองกลุ่มชาติพันธุ์พูดภาษาเดียวกัน มีวัฒนธรรมเดียวกัน นับถือศาสนาเดียวกัน คือ ศาสนาคริสต์ ๙๗% ศาสนาอิสลาม ๑%

๓) มีการแต่งงานกันข้ามเผ่า ทำให้ยิ่งจำแนกลักษณะทางกายภาพยากขึ้น และอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ

๔) ลักษณะทางกายภาพที่แตกต่างกันระหว่างฮูตูกับตุตซี คือ ชาวตุตซีมีรูปร่างผอม สูง และดูเหมือนชาวยุโรปมากกว่า ขณะที่ชาวฮูตูมีรูปร่างสั้น หนา และผิวเข้มกว่าชาวตุตซี นอกจากนี้เบลเยียมได้จำแนกให้เห็นความแตกต่างระหว่างชาติพันธุ์ชัดเจนขึ้นด้วยการทำบัตรประชาชนให้กับชาววันดาทุกคน โดยระบุว่า เป็นชาวฮูตู ตุตซี หรือ ทวา

๕) วิเคราะห์ข้อมูลประเทศรวันดา

มีการขัดแย้งอย่างรุนแรงมาก โดยมีการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์เมื่อ ๒๐ ปีที่ผ่านมา ภายใน ๔ เดือน มีการสังหารหมู่เป็นจำนวนมากมายมหาศาล

๒๘ กระเป๋าเครื่องมือแก้ไขปัญหาความขัดแย้งอย่างเป็นระบบ ๙ ชั้น

๑) ระยะของความขัดแย้ง

๒) เส้นเวลา

๓) แผนที่ความขัดแย้ง

๔) สามเหลี่ยม ABC

๕) หัวหอม

เรียงตามลำดับเปลือกหัวหอมได้ดังนี้

เปลือกภายนอก ได้แก่ จุดยืน (Position) สิ่งที่เราประกาศว่าต้องการ ซึ่งเปลี่ยนแปลงได้ขึ้นอยู่กับสถานการณ์

เปลือกถัดมา ได้แก่ ความต้องการที่แท้จริง (Interest) สิ่งที่เราต้องการจริง ๆ ซึ่งเป็นเหตุผลและคำอธิบายว่า ทำไมเราจึงมีจุดยืนอย่างที่ประกาศไป

เปลือกถัดมา ได้แก่ ความจำเป็นพื้นฐาน (Need) สิ่งที่เราจะขาดไปไม่ได้เลย

เปลือกในสุด ได้แก่ ความกลัว (Fear) สิ่งที่เรากังวลใจ ไม่ต้องการจะสูญเสียไป หรือไม่ต้องการจะพบเจอ

๖) ต้นไม้ความขัดแย้ง

ส่วนบนสุด คือ ใบไม้ เป็นผลกระทบ

ส่วนกลาง คือ ลำต้น เป็นประเด็น

ส่วนล่าง คือ ราก เป็นสาเหตุ

๗) การวิเคราะห์กลุ่มพลัง

๘) ปัจจัยรากฐาน

๙) พีรามิด

** ** *